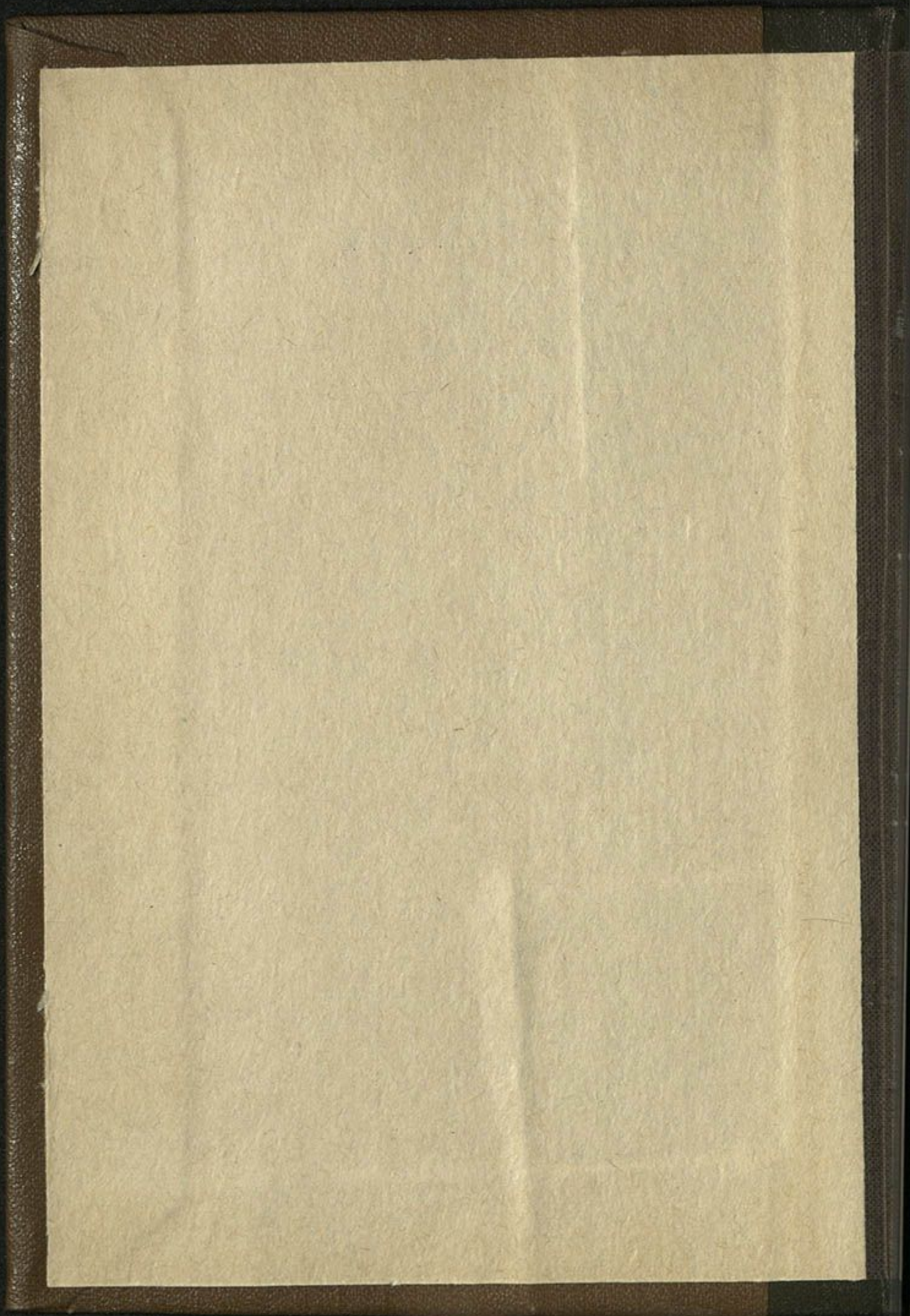
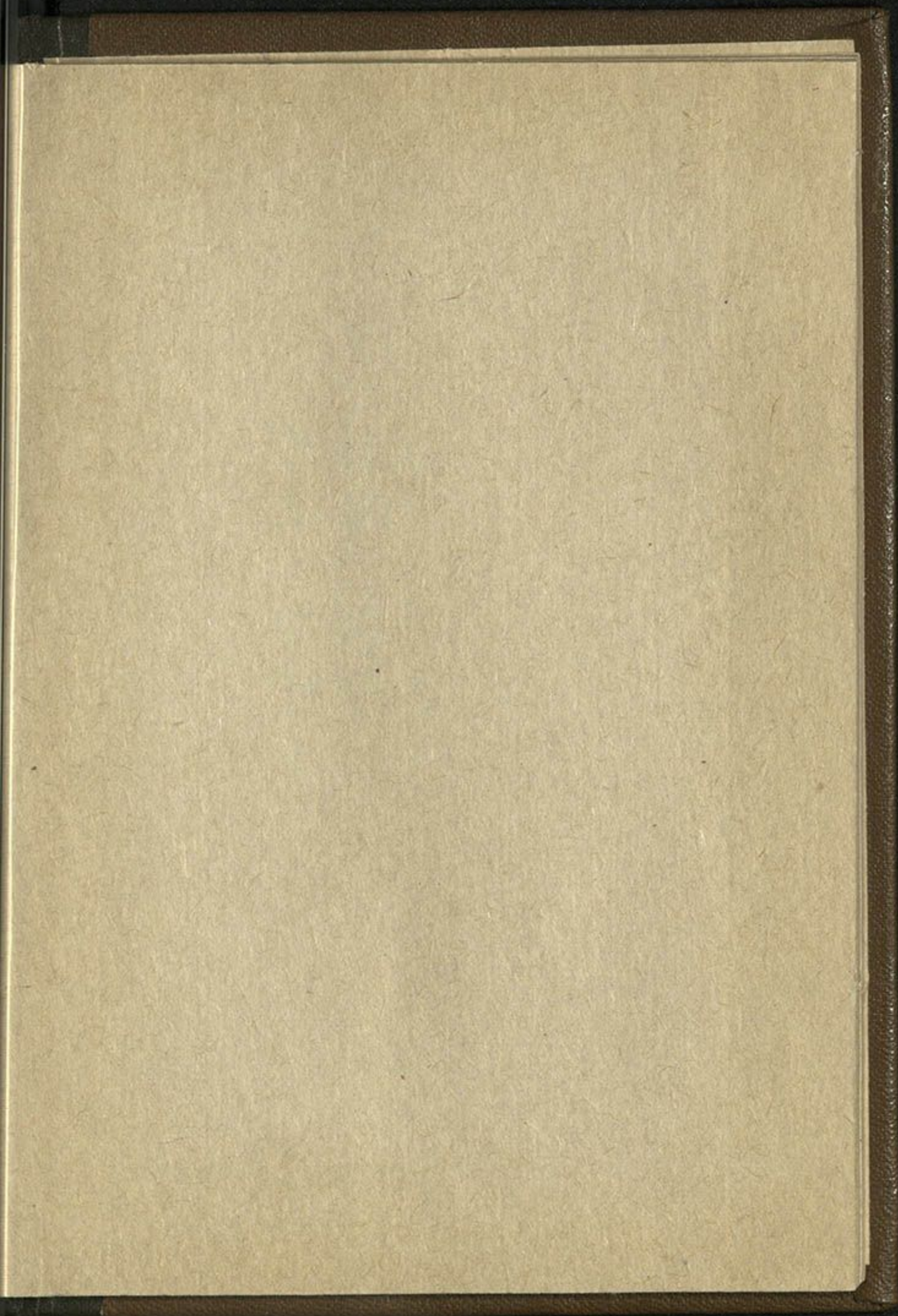

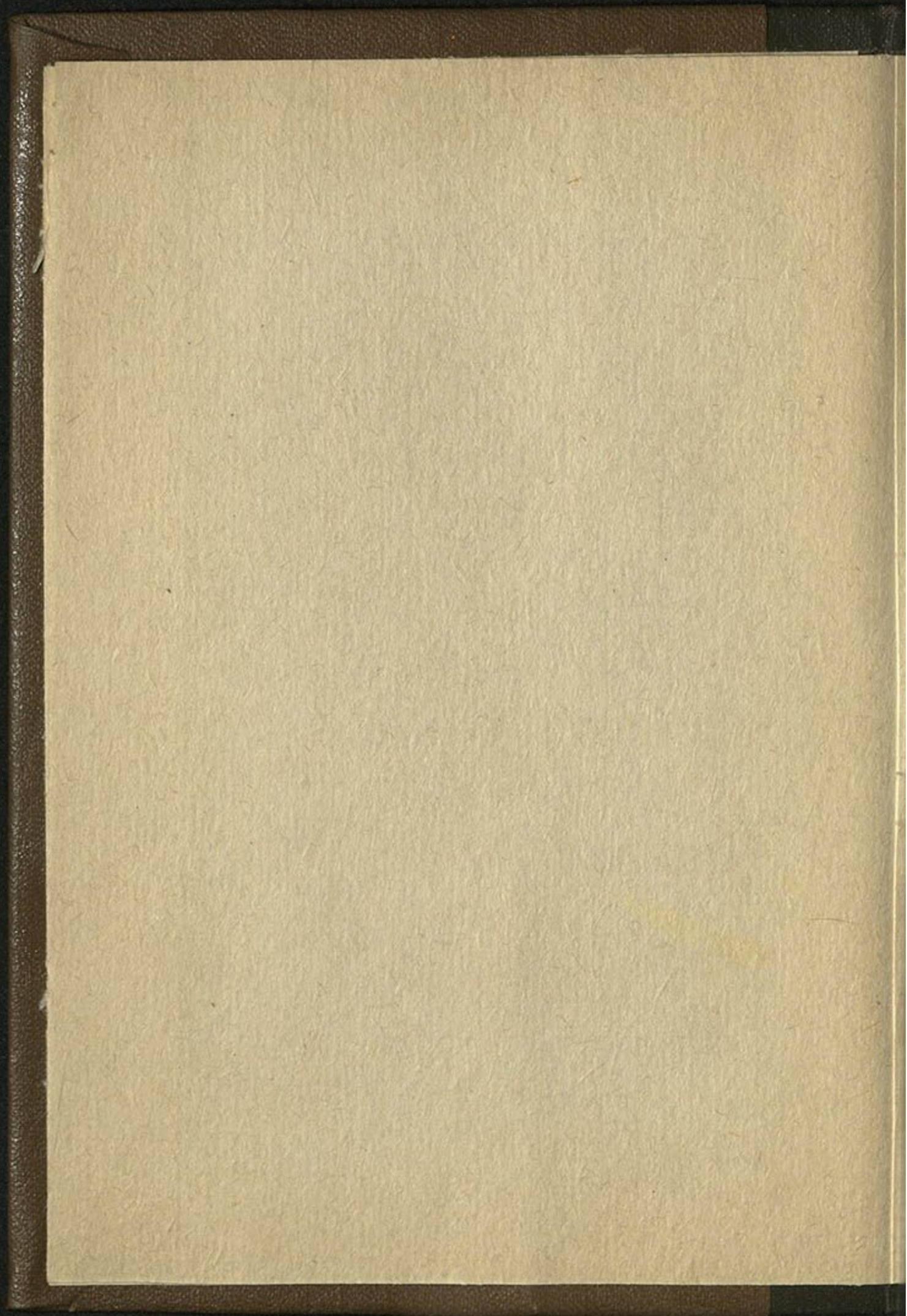
БА 61.436 ф.

С. Зкаеин.

Дош №31.

ДА 014200р

С. ЗНАЁМЫ

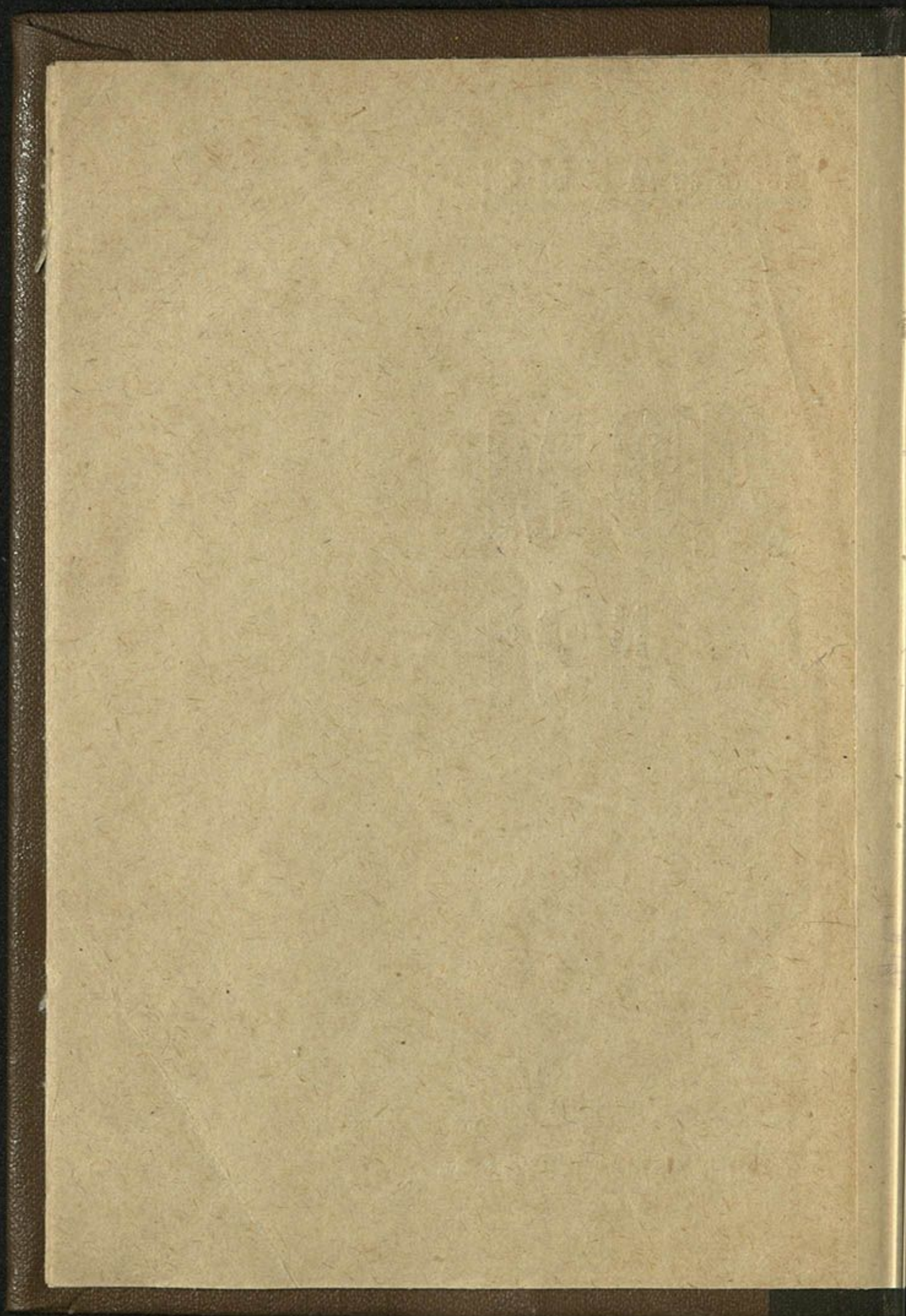
ДОМ

№ 31

БЕЛДЗЯРЖВЫДАВЕЦТВА

СПБ Ср. Аз.

СЯРГЕЙ ЗНАЁМЫ

О-АД.У.К.
№ 268709
ЛБ Ср.-Мз.

ДОМ № 31

ВЫТВОРЧА-БЫТАВЫЯ НАРЫСЫ

61436

1994 г.

БЕЛАРУСКАЕ ДЗЯРЖАЎНАЕ ВYДАВЕЦТВА
МЕНСК — 1930

ЗЬМЕСТ

	<i>Стар.</i>
Комсамольскі пачатак	5
Дзевяноста шэсьць	10
Заява шасці	14
Комунараўцы	17
Трывога	23
Невялікая вынаходка	27
Анатоль	31
Астапыч мае рацыю	36
Дом № 31	43

25. 04. 2009

Заказ № 701. 5.000. экз. (1³/₄ арк.). Галоўлітбел № 1891.

Друкарня Беларускага Дзяржаўнага Выдавецтва.

Бліжэй да жыцця. Больш увагі да таго, як рабочая і сялянская маса на справе будзе нешта новае ў сваёй будзённай працы.

ЛЕНІН.

КОМСАМОЛЬСКІ ПАЧАТАК

Коўзаючыся калёсамі па падлозе, засьцеленай таўстой бляхай, коцяцца пустыя этажэркі. Хутка рухаюцца рукі ўпакавальшчыц. Ціш. Ня чутна ні шуму, ні гаму. Час-часом хто-небудзь кіне слова, засьмяецца і зноў ціш. Усе заняты працай. І толькі вентылятар у нястрыманым разгоне пяе звонкую, перакатную песьню.

Мала цяпер на ўпакавальным цэху «Чырвонай Бярэзіны» згарае рам. Мінуліся тыя часы, бязважлівых адносін да гатовай прадукцыі. З асьцярогай бяруць работніцы рамы з этажэрак. Ня труцца галоўкі сярнічак адна аб другую і таму не загараюцца.

У мінулым упакавальны цэх быў паўнюсенькі недахопаў. Прагулы, сваркі, гутаркі розныя ў час працы, нізкая вытворчасць працы—вось мінулае ўпакавальні. А цяпер зусім іншае. Зьмяніўся цэх і не сам цэх, а людзі ў ім.

Прайдзіцеся цяпер па цэху і вы ня ўбачыце ніводнае сярнічкі на падлозе. Менш стала «браку», колькасць «сору» зьменшылася. Атрымалася ўсё гэта з зусім простага, які ціха пачаўся на фаб-

рыцы—комсамольскага вытворчага паходу, і пасля ператварыўся ў вялікую справу—соцыялістычнае спаборніцтва.

Узяліся комсамольцы за правядзеньне вытворчага паходу. Цяжка ім было ўзьняць на адпаведную вышыню працу. Сьмяяліся з комсамолак старыя работніцы.

— Нічога ў вас не атрымаецца, пустая гэтая справа,—казалі ў пачатку некаторыя ўпакавальшчыцы. Але комсамолкі не паслухалі, а наадварот, падвоіўшы энэргію, з усёй шчырасьцю і жаданьнем узяліся за згуртаваньне ўдарных брыгад. Час бег і кожны новы дзень прыносіў новыя дасягненьні. Этажэркі хутчэй пачалі пусьцець. Вытворчасць расла, комсамолкі свайго дасягнулі. 45 работніц запісаліся і пачалі працаваць у брыгадах. Глеба была ўзрушана. Насеньне соцыялістычнага спаборніцтва, кінутае на ўзварушаную глебу, пачало пускаць карэньні. Густа, глыбока, у самыя цёмныя заводзкія задворкі. Па-новаму працаваў упакавальны цэх. Месяц, другі—і 380 работніц сталі ўдарніцамі.

— Вось табе і бабы,—гутарылі паміж сабою рабочыя іншых цэхаў. І вазьмі ты іх за рубель дваццаць, калі яны нас у казіны рог зацёрлі, у хвасьце пакінулі.

І сорамна і крыўдна было шмат каму з рабочых.

— Як-жа гэтая мы, ды ў бабскім хвасьце,—са злосьцю казалі макалі.

— Э-э-э, ня туды паехалі, тут справа не «ў бабскім хвасьце», а ў тым, што мы, адставаньнем ад упакавальшчыц, нашу непрацаздольнасьць, несьвядомасьць паказваем. Давайце вось возьмемся, пакажам, што і мы ня лыкам шыты, што і мы можам працаваць, што і мы разумеем задачы, якія стаяць перад рабочай клясай,—гаварылі хлопцы ініцыятыўнай групы па арганізацыі ўдарных брыгад.

І набівальшчыкі ўзяліся, ня вытрымалі. Жаданьне «дагнаць і перагнаць» упакавальшчыц перамагло. 160 чал. абвясцілі сябе ўдарнай брыгадай. Шпарчэй закруціліся набівальныя машынкi. Застукалі, б'ючыся аб «сабачку», валікі. Мацней зашлёпаў прэс-конвэер. І набівальны цэх, той самы цэх «бузацёраў» стаў цяпер інакшым, зьмяніўся. Лепшымі сталі рамы. Менш «двоек» пачало выходзіць. Замест 33 скрынак з рамы стала атрымацца 36—37. «Масы» менш псуецца на галоўку, над парафінам ніхто ня глуміцца. Вытворчасць працы значна павялічылася. Нават самі набівальшчыкі, калі пасья месячнай працы пазнаёміліся з вынікамі працы, ня верылі (?) ў дасягнутыя вынікі. У працоўным уздыме яны ня прыкмецілі вялікіх посьпехаў, атрыманых, дзякуючы соцыялістычнаму саборніцтву.

Часта скардзіліся набівальшчыкі на шчапалёў. Шчапалі пярэчылі ў працы набівальшчыкам, саломку для сярнічак давалі дрэнную. Пытаньне аб якасьці ва ўсю веліч паўстала перад шчапалямі.

Насупіўся загадчык цэху. Кіраўнік фабрыкі пачаў часьцей наведваць цэх, да працы прыглядацца. Задумаліся шчапалі.

— Трэба падцягнуцца. Далей так працаваць немагчыма,—казаў загадчык цэху тав. Шаркоў. А добра калі чалавек зразумее, ён тады сам гарыць жаданьнем зьнішчыць тое дрэннае, а часам шкоднае, што ён рабіў раней. Добра, калі чалавек убачыць і зразумее свае недахопы. Ён будзе старацца зьнішчыць іх. Так здарылася з шчапалямі. Яны ведалі, што якасьць дрэнная. Напружыліся. І свайго дасягнулі. Ударныя брыгады згуртавалі, стварылі цэхавую вытворчую камісію. Цэхавых сходаў некалькі склікалі, пытаньне аб якасьць продукцыі паставілі. Справы значна па-лепшыліся. Зьнішчыліся «кліны» ў саломцы. «Гільза» і «шыбер»¹⁾ згубілі касмацьцё. Набівальны і скрыначны цэхі бесьперапынна пачалі забяспечвацца патрэбнай і па якасьці і па колькасьці «шчапой». У брыгады запісаліся ўсе рабочыя і работніцы цэху. Пакінулі скардзіцца на дрэнную якасьць «шчапы» скрыначнікі. Ёх ахапіў сорам за тое, што цэх застаўся ў баку ад агульнага ўздыму рабочых фабрыкі. Але гэта было ня доўга. Група комсамолак і комуністак узяліся за разгортваньне спаборніцтва. Воўкам глядзелі на пачынаючых гультайкі-скрыначніцы. Яны ледзь

¹⁾ Унутраная і надворная часткі сярніковай скрынкі.

не пабілі комсамолку Клебанаву за тое, што тая сказала:

— Можна на дзвюх машынках працаваць аднэй.

— Бедная Клебанава, і ўляцела-ж ёй.

— Падумаеш, учора на фабрыку прышла, а сёньня ўжо тон задае. Спрабуй сама, перайдзі на дзвё машынкi, пабачым, што ты тады запяеш...

І Клебанава перайшла. Першай перайшла. У пачатку было дужа цяжка, а потым палягчэла, бо адна за другой пераходзілі скрыначніцы на дзвё машынкi. А работніца Емельянава нават на трох машынках адна парашыла працаваць. Зусім па-новаму зажыў скрыначны цэх. У адзіную сям'ю зьліліся ўсе работніцы, а аб посьпехах і гутарыць нечага. Яны непамерна вялікія. Адзін брак, які раней дасягаў у зьмену 160 кілё, зьнізіўся да сотні кілё. Гэта надзвычайна вялікае дасягненьне. І не здарма скрыначніцы атрымалі па ўсёй фабрыцы першую прэмію — чырвоны сьцяг. За лепшае разгортваньне і ўдзел у соцыялістычным спаборніцтве.

ДЗЕВЯНОСТА ШЭСЬЦЬ

Тут нясупынны гул варштатаў не аглушае ўпяршыню прышоўшага чалавека, а зірку яго ня кідаюцца сплеценыя раменьні пасоў і шпаркае вярчэньне махавікоў. Супакой і цішыня зьвілі сабе тут гняздо, ды невялічкія кучкі дыму мерна пасоўваюцца каля столі. У гэтай цішы з упартасьцю аддаўшыся працы, рабочыя і работніцы менскай шчотачнай фабрыцы імя Крупскай на практыцы праводзяць вялікую справу—соцыялістычнае саборніцтва.

Тут у гэтым ціхім зшывальным цэху і пачало своё існаваньне соцыялістычнае саборніцтва. Толькі тады цэх быў ня гэткім. Шум, гам, сваркі, песьні і гутаркі плылі ў гэтых чатырох сьцен.

Першай узялася за згуртаваньне ўдарнай брыгады Круглікава. Такая невялічкая, жвавая, заўжды радасная, работніца-комсамолка. Спачатку справа ня клеілася. Некаторыя работніцы ня йшлі ў брыгаду. Як ні напружвалася Круглікава, брыгады згуртаваць не ўдавалася.

Аднаго разу, калі Круглікава праводзіла гутарку з старымі работніцамі, да невялічкага гурт-

ка падыйшла Соскіна. Падыйшла, села, прыслухалася.

Соскіну на фабрыцы ведае кожны. Сумленна адносіцца яна да вытворчасьці, заўжды ціхая, слушаць любіць, а сама гаварыць—ані, нібы языка ў яе няма... Дык вось, падыйшла яна, паслухала, а калі Круглікава скончыла, Соскіна дала згоду ўдарніцай стаць. Працавалі дзень, другі, удзвюх. А потым ва ўдарную брыгаду ўступілі яшчэ дзве работніцы. Чатыром лягчэй стала. Справы шпарчэй пайшлі. Фабком пачаў лепш памагаць, рабкору зашавяліся, адчулася дапамога. А раз гэтак, то ў сяброў брыгады больш жаданья зьявілася да працы. Работніцы цэху перасталі коса глядзець на ўдарніц. Справы пачалі паляпшацца. Відавочна, соцыялістычнае спаборніцтва пачало ахопліваць масы. Адна за адной уступалі зшывальшчыцы ва ўдарныя брыгады.

У дзень, калі ўпарта і напружана ішла падрыхтоўка да гадавіны сьмерці Леніна, увесь цэх абвясціў сябе ўдарным. Дзевяноста шэсьць работніц былі падхоплены хваляй вялікага ўздыму працоўных мас. Дзевяноста шэсьць сталі адзінай ударнай сям'ёй, яны паднялі вытворчасць працы, зьнізілі сабекошт прадукцыі. Яны дабіліся таго, што ні адзін волас, ні адна галінка рысу дарэмна ня гінулі. Усё зьбіралася, за ўсім сачылі вочы кожнай работніцы.

Дзевяноста шэсьць. Яны зрабіліся прыкладам для рабочых і работніц усёй фабрыкі. Аб іх з вялікай увагай гаварылі рабочыя іншых цэхаў.

І першым з цэхаў, які пачаў раўняцца па зшывальнаму, быў апрацоўчы цэх. Невялічкая група работніц гэтага цэху падалі заяву аб павялічэньні нормы вырабу, а потым работніцы Філіповіч і Ёшакова за згуртаваньне брыгад узяліся. Ём ужо было лягчэй. Справы ў іх пайшлі надзвычайна шпарка і праз тыдзень цэх немагчыма было спазнаць. Раней ён быў адным з горшых цэхаў фабрыкі. Работніцы з гэтага цэху мелі надзвычайна шмат вымоў, а цяпер жвава працуе брыгада з 48 чалавек, шпарка ідзе праца. Хутчэй рухаюцца рукі. Весялосьць і радасьць абывае цэх. А радавацца ёсьць чаму. Пахваліцца перад іншымі цэхамі ёсьць чым.

Час бег, а ўздым рабочых і работніц фабрыкі рос. Энтузіязм уздымаўся, хваля соцыялістычнага спаборніцтва падхоплівала ўсё новыя і новыя масы працоўных. Расла не па гадзінах, а па хвілінах актыўнасьць рабочых, пераліваючыся на выкананьне прамфінпляну, на выкананьне пяцігодкі ў чатыры гады.

Сьвярдлоўшчыкі, каніфольшчыкі, сьлесары, такары—усе, ад вучня да мэханіка, уступілі ў соцыялістычнае спаборніцтва, ва ўдарныя брыгады. А фабрычныя арганізацыі ў гэты важны момант не спалі. Яны змаглі па ўдарнаму прыкласьці сваю моц, свае здольнасьці і па патрэб-

наму шляху накіраваць рабочы ўздам, творчую энэргію.

Вось чаму, адчыняючы часопіс ходу соцыялістычнага саборніцтва па ўсёй фабрыцы, перад табой разгортваецца цэлае поле лічбаў, шмат іх гэтых палачак і кружочкаў, кружочкаў і крыжыкаў. Шмат. Вялікія дасягненні. Прагулы знізіліся на 34 проц., брак—на 30. Прамфінплян перавыкананы на 10 проц. Супроць гэтых лічбаў не папрэш, гэтыя лічбы не абвергнеш, бо яны ня ўздутыя, яны ня высмактаны з пальцаў, з столі ня ўзяты, а дасягнуты напружана творчай працай рабочых і работніц, іх сьвядомым і актыўным удзелам у соцыялістычным саборніцтве і рабоце ўдарных брыгад.

ЗАЯВА ШАСЬЦІ

Управа, на сьцяне, пры ўваходзе ў клуб-столовую насьценгазэта «Заводскі гудок». Поплеч, на вялікім лісьце паперы—гаспадарча-політычная ўмова прымацована. У абедзенны перапынак, перад пачаткам і пасля сканчэньня працы сюная ўмова прымацована. У абедзенны перапынак, Жыцьцё пульсуе. Б'е крыніцай. Весела. А гудок загудзе, работніцы ў цэхі рынуцца. За працу прымаюцца. Шапацяць, шушукаюць невялічкія паперачкі ад цукерак. Праца пачынаецца, мільгацяць белыя хусьцінкі. Бязупынку шалясьцяць паперкі.

Цяжка было Гурэвіч Хасі ў гэты дзень. Цяжка. Цяжка таму, што работніцы былі ў нерашучасьці. Падыйдзе Хася да стала і ціхенька спытаецца:

— Ну, як? Згодна падаць заяву?

Маўчаньнем адказвалі работніцы. Мужасьці не хапала. Хася да другога стала падыйдзе, зноў пытаецца...

Сённяя ў Хасі выхадны. Яна задумала скарыстаць гэты дзень для ўцягненьня работніц ва

ўдарныя брыгады. Таму і ходзіць ад стала к сталу, з работніцамі гутарыць, агітуе іх. А работніцы ўпартыя. І не таму, што яны не жадаюць ударніцамі быць. Не, проста адважыцца ня могуць. І, ня гледзячы на гэта, усё-ж такі ўдалося з агітаваць пецярых.

Скончыўся працоўны дзень. Памыўшы рукі, работніцы разыходзіліся па хатах. Толькі Хася, ды яшчэ пяць не сьпяшаліся дамоў. А сабраўшыся ў куток, яны аб чымсьці гутарылі, штосьці пісалі на невялічкім кавалачку паперы.

Часам бывае так. Чалавек гутарыць можа добра, у спрэчках выступае, а вось здарыцца якое-кольвечы ліха, трэба напісаць некалькі слоў, думку сваю выкласці на паперы—ня можа, ня клеіцца. Здарылася гэта і з Хасяй. Хася добра можа агітнуць. Добра растлумачыць можа тое ці іншае пытаньне, а напісаць заяву сёньня цяжка, слоў не хапае і нават літар.

— Вучыцца трэба,—шэпча сабе пад нос Хася.

А пакуль што ў шэсьцярых сядзелі доўга. Нарэшце заяву перамаглі. Так-сяк напісалі.

На заўтра, у абедзенны перапынак, як і заўсёды, работніцы сабраліся ў сталоўку. Толькі было не да абеду. Сотні з паўтары вачэй—чорных, шэрых, сініх прыклеіліся да сьцяны, бегалі па радках насьценгазэты. Там літаральна было напісана так:

«Мы, работніцы завяртальнага цэху, для пасьпяховага выкананьня заключанай на

днях гаспадарча-політычнай умовы аб уступ-
леньні нашай фабрыкі ў соцыялістычнае
спаборніцтва, просім заводакіраўніцтва па-
высіць нам норму вырабу на пяць процан-
таў і адначасова абвешчам сябе ўдарнай
брыгадай.

Гурэвіч, Каган, Падастравец, Ляшкевіч,
Хацкевіч і Мусіна».

Некалькі раз, не адыходзячы, прачытвалі ра-
ботніцы тэкст заявы. І на абед забыліся. А некато-
рыя, прачытаўшы заяву, самі за пісаньне ўзя-
ліся.

Загуў гудок. Адарваліся ад заявы, у цэхі рыну-
ліся, зноў за працу. Так пачалося сапраўднае
соцыялістычнае спаборніцтва на менскай цукер-
кавай фабрыцы «Комунарка». Пасьля зьялень-
ня ў насьценгазэце заявы шасьці, у заводакіраў-
ніцтва, заўком пачалі сыпацца шмат гэткіх-жа
заяў ад работніц. А потым сама праца паказала,
што гэтыя заявы былі ня простыя кавалачкі па-
перы, пустыя словы, а што гэта было добра пра-
думаннае імкненьне дапамагчы нашай краіне ў
вялікім соцыялістычным будаўніцтве.

КОМУНАРАЎЦЫ

Быў звычайны лютаўскі дзень. Раніцой, а шостай, загуў першы гудок. А сёмай—другі і на заводзе «Комунар», як заўсёды, пачалася праца. Да качагаркі падвозілі дровы і вугальле, качагары кідалі гэта ўсё ў топку. У ліцейным рыхтавалі формы. Праз два дні мяркуецца адліўка. У бляхарні секлі бляху, рабілі вёдры і бакі—колгасам для малака. У механічным цэху рагаталі рэжчыкі, коўзаючыся па жалезе. Сыпаліся срабрыстыя стружкі. Гудзелі моторы, а ў кузьні бомкалі малаткі. Вогненыя іскры разьляталіся па бакох.

На невяліччай дошчачцы вісела абвестка

„Сёння, а 4-ай гадз.

АГУЛЬНЫ СХОД РАБОЧЫХ

На абвестцы дня: Паведамленьне аб выкананьні прамфінпляну

Заўком“

Гудок прарваў машынны гул. Рабочыя мылі рукі. Сьпяшаліся,

Невялікае памяшканьне цэху было набіта людзьмі. Сядзець нікому не прыходзілася, бо ня было дзе.

— Цьфу, ты, чорт, дзень—ля станка стаяў, прышоў на сход—і тут стаіш. Ды няўжо ў мяне ногі жалезныя. Пусьціце, хлопцы, хоць да барабана крыху прыпруся, усё-ж лягчэй будзе,— гаварыў Мірон, праціскаючыся ў правы куток да барабана.

Усе сьціхлі. З-за стала, дзе звычайна майстар піша зьвесткі ў кантору, узьняўся старшыня заўкому тав. Сьлэзбэрг.

— Пачнем.

— Давай.

— Валяй.

— Толькі не цягнице, бо есьці хочацца.

Старшыня даў слова дырэктару заводу тав. Левіну.

— Буду каротак,—сказаў Левін.—Наш завод—кандыдат на чорную дошку. Мы ня выканалі прамфінпляну на 12 процантаў. Прычын гэтаму шмат, а галоўнейшыя з іх залежаць ад нас саміх. Спачатку, калі наш завод толькі ўступіў у соцсаборніцтва з «Энэргіяй», мы дасягнулі добрых вынікаў. Мы абагналі «Энэргію». Атрымалася гэта таму, што ўсе рабочыя надзвычайна актыўна ўзяліся за разгортваньне соцсаборніцтва. Зьменшылі лік прагулаў. У час працы менш гутарыць сталі, пакурваць. Цэлы рад каштоўных прапаноў па рацыяналізацыі ўнеслі. А ця-

пер за апошнія часы ўвага да соцыялістычнага спаборніцтва ў нас пахаладнела. Зноў павялічыліся прагулы. Часта на розныя гутаркі траціцца шмат каштоўнага працоўнага часу. А вынікам гэтага і з'явілася паведамленьне на старонках газэты «Рабочий».

«Комунар» адстае. Ён ня выканаў прамфінпляну на 12 з паловай процантаў. «Комунар» стаіць перад занясьнем на чорную дошку...»

Вось, і ўсё. Вырашайце, таварышы, самі. Ці нам чакаць і сесьці на чорную дошку, ці шчыра ўзяцца за справу, за выкананьне і перавыкананьне прамфінпляну. За...

— Ну, годзе. А то ты ўжо, брат, за агульнае хапіўся. Хто хоча выступіць у спрэчках?—абвёўшы зіркам прысутных, прамовіў тав. Сьлёзбэрг.

Гаварылі ўсе. Без чаргі, ня пытаючыся дазволу старшыні. Гаварыў Чартон, Гутэрман, Одзінец, Рольбэй. Гаварыў Пяўцоў, Караеў, Дрэйцэр. А потым, каля 300 рук паднялося ў гору. Галасавалі і рашылі цьвёрда:

— Выканаць з перавышэньнем.

Так, гэта было цьвёрдае рашэньне. На заўтра і ў наступныя дні па цэхах хадзілі гутаркі аб неабходнасьці згуртаваньня большай колькасьці ўдарных брыгад.

— Усім цэхам трэба абвясціць сябе ўдарнымі,—гаварылі асобныя комсамольцы.

— Ну, дык абвяшчай, хто табе не дае,—супярэчылі некаторыя старыкі.

Так праходзіла нядоўга. Аднаго разу па заводзе пачулася навіна. Атрымаўшы газэты, у час абедзеннага перапынку, рабочыя чыталі:

«Новае сярод рабочых».

То быў артыкул тав. Молатава аб вытворчых камунах.

Праз два дні ў клубе мэталістых быў вечар рабочых заводу. Тут і адбылося тое, чаго і трэба было чакаць, да чаго са ўсёй напружанасьцю рыхтаваліся і цэхавыя партыйныя ячэйкі і заўком, і комсамолія заводу, і заводакіраўніцтва, і кожны рабочы паасобку.

Пасьля прамовы сакратара ЦК КП(б)Б т. Гея, з крэслаў паднімаліся старыкі і, падыходзячы да сцэны, абвяшчалі сябе ўдарнікамі. У залі зарухаліся. Да сцэны адзін за другім ішлі рабочыя бляшанага цэху. Усе сьціхлі.

— Мы абвяшчаем наш цэх ударным.

Воплескі і «ўра» пасыпаліся з усіх бакоў.

А потым на сцэну вышлі Дрэйтэр і Пэўцоў, Кролік і Караёў. Яны абвясцілі сябе першай на заводзе брыгадай-комунай.

Вечар скончыўся. Мінула ўрачыстасьць, пачаліся дні. Брыгада-комуна ўзялася за працу. Дзівіліся рабочыя—токары, як хлопцы працуюць,

як у іх выходзіць усё добра, зручна, трапна. Праца разьмяркоўвана між членамі комуны толкам. Хто да чаго зручней, той тое і выконвае. Заработак дзеляць пароўнаму.

— Працуем аднолькава, ну і зарабляем кожны пароўнаму.

Разцы, якіх на заводзе вялікі недахват, у комуне аграмаджаны. Устаноўка дэталі замест трох разоў робіцца раз. Ну, а ў выніку ўсяго гэтага заробтак павялічыўся, вытворчасць працы паднялася амаль у два разы. Такія вынікі прыцягнулі да сябе ўвагу рэшты рабочых. Праца на заводзе пайшла шпарчэй. Ударныя брыгады пераходзілі ў брыгады-комуны, на агульную разьліковую кніжку, на працу сумеснай адзінай сям'ёй.

Усе цэхі, усе рабочыя пачалі «штурмаваць» прамфінплян.

— Выканаем,—пелі шасьцяронкі.

— Не адстанем,—звонка лязгалі падважнікі і жалезныя часткі варштатаў.

— Выканаем з перавышэньнем,—запэўнівалі махавікі ў шпаркім руху.

Роўна праз два месяцы ў газэце «Рабочий» пісалася:

«Мы з задаволеньнем констатуем, што за апошні час завод «Комунар» значна падцягнуўся, дзякуючы росту сьвядомасьці рабочых і разгортваньню соц. спаборніц-

Б 61436

тва. За гэтыя месяцы вытворчае заданьне па заводзе выканана на 108,7 проц. Кавальска-мэханічны цэх выканаў заданьне на 114,3 проц., бляшаны цэх—на 85,7 проц., ліцейны цэх—на 142,8 проц. Недавыкананьне програмы бляшаным цэхам тлумачыцца прастоем цынкавальнага катла, за-за чаго ў цэху сабралася вялікая колькасць незакончанай продукцыі.

Мы ўпэўнены, што рабочыя заводу «Комунар» прыкладуць усю моц і энэргію, каб імя іхняга заводу ня сыцёрлі з чырвонай дошкі» («Рабочий» № 57).

ТРЫВОГА

У пачатку ўсе рабочыя фабрыкі «Беларуска» думалі, што вось хутка настане канец усім гэтым непаразуменьням і «трохкутнік» спрацуецца.

— Свае хлопцы, ліха ім дай грызьціся. Ну, раз крыху паспрачаліся і годзе. Некалі цяпер спрацацца, працаваць трэба,—гаварыла работніца Буніна.

Але-ж некаторыя рабочыя памыліліся. Фабрычны «трохкутнік» спрэчкі пачаў не на жарты... А пачаліся гэтыя спрэчкі з таго, што дырэктар фабрыкі, тав. Дзіканаў, перагнуў палку, груба пачаў ставіцца да рабочых, «выляціш з трэскам», «пойдзеш за вароты», «каціся к чорту», «ідзі вон»—вось словы, якія ляцелі з дзіканаўскіх вуснаў. Фабком заступіўся за рабочых, а Дзіканаў і фабкому некалькі «шаноўных» эпітэтаў паслаў.

Паставілі пытаньне на бюро парт'ячэйкі, а Дзіканаў устаў з крэсла, ды і кажа:

— Што, адзіначальле хочаце парушаць. Дудкі, не дапушчуся.

— І рабі з ім, што хочаш.

Дзіканаў, што хоча, тое і робіць. Па-свойму, без дагаворанасьці, без парады з фабкомам і парт'ячэйкай. А фабком часам зусім нічога ня робіць, ці робіць, ды зусім процілеглае, непатрэбнае ў гэты час. Бюро-ж парт'ячэйкі змоўкла, як быццам яго і на фабрыцы няма...

У гэтую самую пару і пранікла к нам на фабрыку соцыялістычнае саборніцтва. Знайшлося каля дзесяці рабочых-ініцыятараў, згуртавалі брыгаду ў гузічным цэху, сталі працаваць. Дзень ідзе праца, другі, трэці, тыдзень... а дапамогі няма. Сьмяюцца з ударнікаў рабочыя—няўдарнікі.

— А-а, перадавікі, падфарсіць хацелі. Каму вы патрэбны? У-дар-нікі, падумаеш...—гаварылі адны.

— Што, падлізацца к Дзіканаву хацелі, думалі—прыбаўку дасьць. Не, галубкі, фігу... Ён нават і прысьці да вас ня хоча, хоць, вы кожны дзень яго просіце,—казалі другія.

А хлопцы усё-ж працавалі, хоць і цяжка было пераносіць гэтыя незаробленыя кпіны, але брыгада трымалася. Ударнікі нават дабіліся таго, што і ў афарбоўчым цэху ўзьнікла брыгада з шасьці жанчын і тры брыгады ў другіх цэхах. Павялічанай сям'ёй весялей стала працаваць.

Працавалі гэтыя пяць брыгад, каля трох тыдняў. Самі, бяз ніякага кіраўніцтва, бяз ніякай дапамогі, бо фабрычны трохкутнік ня сыходзіўся.

На чацьверты тыдзень брыгадзіры зьвесілі галовы. Прагулы на фабрыцы пачалі расьці. Кожны дзень так і чакай—9-10 чалавек ня зьявляцца на працу. Частка нядаўна прышоўшых на фабрыку работніц стала надзвычайна дрэнна ставіцца да вытворчасьці. Па падлогах цэхаў валяліся кучамі гузікі і грэбянькі. Спалі некаторыя рабочыя ў час працоўнага дня. Становішча фабрыкі было надзвычайна дрэннае. Трывога павісла над корпусамі, пагроза астаноўкі глядзела з кожнага кутка. А «трохкутнік» усё вёў паміж сабой грызьню.

Невядома, што было-б далей, каб не квартальная зводка, якая была ў звычайным парадку адаслана канторай у трэст. У тэй зводцы значылася: «Па гузічнаму цэху прамфінплян выкананы толькі на 19 проц.

Чыталі ў трэсьце і вачам ня верылі. Плячыма ціскалі, па тэлефонах званілі ў райком, на фабрыку, у ВСНГ. З райкому трэсту адказалі:

— Накіроўваем на фабрыку камісію.

Трэст быў рад, рады былі і ўдарнікі «Беларускі». Толькі «трохкутнік» быў незадаволены. Новая трывога апанавала фабрыку. Зьявілася камісія. Два тыдні працавалі яе члены, два тыдні знаёміліся з працай фабрыкі, два тыдні выяўлялі недахопы, а на трэці тыдзень, на агульным сходзе рабочых былі зачытаны вынікі працы. Так, гэта былі сапраўдныя вынікі, якіх чакалі ўсе, акрамя «трохкутніка». На гэты раз кіраўнікам «трохкутні-

ка» не пашанцавала. Двое з іх—старшыня фаб-
кому і сакратар парт'ячэйкі паляцелі з фабрыкі,
дырэктар хоць і застаўся, але з суровай вымовай.

Цяжка, надзвычайна цяжка было выпраў-
ляць старыя памылкі, па-новаму, па-патрэбнаму
разгортваць соцыялістычнае спаборніцтва. Але
мы перамаглі. Цяпер мы ўжо маем ня тое, што
ўсіх рабочых ва ўдарных брыгадах, а нават маем
дзеве брыгады-комуны. Гэта, бязумоўна, вялікае
дасягненне. Толькі аб мінулым кіраўніцтве
доўга будуць помніць нашыя рабочыя.

НЕВЯЛІКАЯ ВЫНАХОДКА

Ён ня марыць, стоячы ў адчыненага вакна «аб днях мінулых» і не шкадуе, што не нарадзіўся ў часы Каракозава або Халтурына. Свой маляды задор, палкасьць і ўздым, моцную творчую энэргію ён не разьменьвае на мяшчанскае і пэсымістычнае балбатаньне, бо ён ведае, о, ён добра ведае, што час не чакае, а шырокі размах нашага будаўніцтва з сілаю волата адкідае ў бок «бязвусых энтузіястых» мяшчан і ныцікаў.

Ён, энтузіясты, тварэц, няпрыметны, на невялічкім вучастку нашай прамысловасьці, у цэ-ху, за варштатам творыць невялічкую частку вялікай соцыялістычнай справы.

Гэта частка часам на гэтулькі невялічка, што губляецца ў зірку іншага блізарукага ныціка, губляецца для яго ў вялікай колькасьці асобных недахопаў, якія ёсьць на нашых фабрыках і заводах.

— Паўлюк, зламалася ручка ў малатку.

— Зараз, іду рабіць новую. А ты гэтым часам запас заганяй. Шрубкі будзеш закручваць потым.

— Добра.

Паўлюк узяў малаток і пайшоў. Цэх застаўся «без адміністрацыйнага вока». Раней, пры старым майстры ў такія моманты ў цэху ўзьнімаўся тарарам. Работніцы спынялі працу і пачыналі апавядаць адна аднэй пра ўчарашні дзень, пра ўчарашнія ўражаньні. Але як толькі пачуюць крокі майстра, кідаюць гутарку і хуценька прымаюцца за працу.

Цяпер старога майстра няма. Яго месца заняў комсамалец Паўлюк. Ён склікаў некалькі вытворчых нарад, паставіў пытаньне аб працэдыпліне і вынікі добрыя. Няма тэй недэцыплінаванасьці ці абыякавых адносін да вытворчасьці, да працы і варштата.

Паўлюк зьявіўся. Аддаў малаток работніцы, а сам сеў за стол, на каторым ляжаў невялічкі лісток паперы, скрэсьлены ўздоўж і папярок крывымі і простымі лініямі. Ён задумаўся. Думка ў яго была адна. Яна не давала Паўлюку спаць па начох, яна прымушала яго сядзець цэлыя ночы і вечары.

Паўлюк з першага-ж дня сваёй працы пачаў марыць аб тым, як зьнішчыць саматужніцкі мэтад працы вуравяньніц.

Дні. Яны беглі, ня спыняліся. Наставала адно раньне, яснае, сонечнае, потым надыходзілі хмары, дождж ліў, гром грымеў, а Паўлюк думаў. Часам мільгане яснае, як сонечнае раньне, думка, Паўлюка абыіме радасьць, а потым скуль-

сьці зьявляцца новыя думкі, перакуляць радасную думку і Паўлюка абыйме крыўдная маркота. «Кінь гэтыя сьмешныя думкі, дарэмна ты ня сьпіш, нічога ў цябе не атрымаецца. Ідзі лепш на вуліцу. Ты малады, жыць табе трэба, захапляцца юнацтвам»,—ціхутка шаптала штосьці знутры. А разам з гэтым шаптаньнем, з глыбіні сэрца паўставала новая сіла, яна настойліва шаптала другое. «Правільна, трэба захапляцца, ты малады, моцны і здольнасьці ў цябе вялікія. Толькі трэба захапляцца ня вуліцай, а захапляцца вытворчасцю, перамаганьнем і выкарчаваньнем усяго дрэннага, старога, трэба замяніць яго новым. Моцы у табе шмат. Здольнасьці вялікія. Ну, дык працуй. Думкі твае зьдзейсьняцца».

«Раздарожжа. Каго слухаць, верыць каму, сэрца і нутро цыганкай стала. Варожыць. Розную чамярыцу складае... Не, трэба працаваць, трэба дамагчыся канца сваёй думкі. Упартасьці больш, веры ў перамогу». І Паўлюк дамогся. Ён пасля шматлікіх начэй унёс на вытворчую нараду прапанову—замяніць усе гэтыя малаткі ды малаточки з ручкамі, увесь гэты саматужніцкі мэтад працы новым, мэханічным мэтодам—прэсікам.

Нарада згадзілася.

Але патрэбнага прэсіка на фабрыцы ня было.

— Няма,—гаварылі Паўлюку ў заводакіраўніцтве.

— Знойдзем,—адказваў Паўлюк. Ён знайшоў. У старым іржавелым леме. Доўгі час працаваў, пакуль прымайстраваў прэсик так, як было патрэбна. Сам рабіў нехапаючыя часьці да прэса. Рабіў ноччу ў цэху, калі на дварэ была змурочная восеньская цемра, а варштаты і машыны нярухома чакалі таго часу, калі іх закруціць мотор.

Прайшло некалькі тыдняў. Змоўклі стукаць малаткі. Ён месца заняў прэс. Такі невялічкі і сьмешны. Невялічкі, а якая вялікая карысьць для вытворчасьці. У адзін дзень рынак атрымаў сто новых ураўняў. Ён толькі таму, што на месца малаткоў быў пастаўлены прэс.

Ды ці толькі гэта адно належыць Паўлюку? Не, шмат іншых дробных вынаходак належыць яго галаве і рукам, працы гэтага маладога вынаходца—рабочага вылучэнца фабрыкі «Чырвоная Бярэзіна».

АНАТОЛЬ

— Гу-у-у... Гу-у-у...—гудзіць габлярка. Мер-на паўзе тоненькая плянка, раскідаючы белыя стружкі вакол машыны. Воддаль сакочуць сьвярдзёлкі. Піла пье звонкую мэлэдыю. Схіліўшыся над кавалкам фанеры, ля габляркі сядзіць малады хлапец Анатоль Буевіч. Пусьціць адну-дугую плянку, ды зноў бегае вачыма па фанеры, алоўкам па ёй водзіць, а габлярка гудзе.

Гу-у-у... Гу-у-у... І стружкі сыпляцца вакол машыны.

Дзесяць год, як працуе Анатоль на фабрыках і заводах. Дзесяць. А калі лепш падлічыць, дык і больш. Больш таму, што нарадзіўся Анатоль у машынным грукаце, у каморцы бацькі-машыніста, які ездзіў то з Барысава ў Кіеў, то з Кіева ў Барысаў.

Аднаго разу захацелася матцы Анатоля ехаць у Кіеў. Села. Параход даў сьвісток і крануўся. Ехалі каля пяці гадзін. Раптам маці адчула штосьці нядобрае. У жываце зашчаміла, млосна зрабілася, іголкамі ў бакі пачало калоць. Мужыка паклікаць ня было як, машыну пакінуць не-

накога. Так і мучылася адна. Гадзіны дзёве мучылася, а потым крыху палягчэла, гэтак добра стала. Параход бяжыць шпарка, гойдаецца крыху на хвалях. За сьцяной мотор сакоча, чутна, як вінт сячэ ваду ззаду парахода, гэтак добра. Дыхаецца лягчэй.

— Ой, людцы... Паміраю.

Супакоілася. Кацянінкам хтосьці заплакаў, а потым зноў ціха стала. Так нарадзіўся Анатоль. А потым, як узняўся на ногі, бацька з сабою на «карабель» узяў, вучыў розныя рэчы з жалеза рабіць. Зацікавіла Анатоля гэта праца. Але аднаго разу ліха здарылася. Паехаў Анатоляў бацька і назад не зьвярнуўся. Памёр. У дарозе пахавалі. Анатоля гаспадар параходу назад прывёз, прывёў дадому ды кажа матцы:

— Малы ён, няхай падрасьце.

З гэтага часу і пайшоў Анатоль па фабрыках і заводах швэндацца. Перш у фабрыканта Горліна працаваў, потым у Арлоўскага і зноў да Горліна. А з 1920 г. працуе на «Чырвонай Бярэзіне». Абсталяваўшыся на працы, Анатоль з думкамі пачаў зьбірацца.

Яго даўнюсенька цікавіў кіно-апарат. Глядзіш на карціну, чуеш штосьці трашчыць, бачыш—святло льецца белае, яснае. Адкуль яно, як пускаюць карціну—вось пытаньні, паўстаўшыя перад Анатолем.

Задумаўся. Дні беглі. Ночы міналі, працаваў. Днём на заводзе, а ўвечары—дома. Перш на па-

перы маляваў, а потым з кіёчкаў ды дошчачак пачаў складаць. Так прайшло каля паўгода.

Аднаго разу, увечары, калі маці і ўсе хатнія вышлі да суседзяў, Анатоль зачыніў дзьверы, лямпу запаліў, белы абрус па сьцяне распяў, потым адчыніў засовачку ў сваім апарате, ды лямпу ў сярэдзіну паставіў. Пакруціў за невялічкае цавейца. На белым абрусе замятусіліся людзі і ня людзі, а сьцені. Рухаюцца, рукамі махаюць, нібы то жывыя. Радасьць агарнула Анатоля. Непамерна вялікая радасьць чалавека-пераможцы. Сэрца ў грудзёх часьцей затахкала, плакаць захацелася, такая вялікая была радасьць.

З гэтага вечару па-новаму пачалося жыцьцё Анатоля. Удасканалеўшы крыху апарат, ён пачаў дома дэманстраваць карціны. Маці была надзвычайна рада. Суседзі прыходзілі падзівіцца, паглядзець.

Першыя дні Анатоль быў дужа здаволены (сваім) апаратам. Але-ж ці можа чалавек заставацца на дасягнутым? Не. Прогрэс. Уперад ды ўперад, да новых дасягненьняў, да новай радасьці. І Анатоль пачаў працаваць над тэхнічным удасканаленьнем апарата. Час бег. Анатоль працаваў. Напружана, настойліва. За ўласны невялічкі заробтак купляў патрэбныя рэчы, часьці да апарату.

Час бег. Анатоль кончыў апарат, ды не абыяк, а скончыў, па-патрэбнаму, па-добраму.

На дварэ гуй вецер. Мароз быў надзвычайна вялікі, сьнег цярушыўся з высі. Склаўшы апарат у футляр, Анатоль ішоў у комсамольскі клуб. Першы раз, перад масавым глядачом, на уласным апарате пускаць сапраўдную карціну. Радасна было і страшна. А вось ды няшчасьце якое здарыцца, сорамна будзе, сьмеху—не адкапаешся.

Прышоў. У салі было шмат людзей. Даклад аб чарговых задачах комсамолу скончыўся. І цяпер усе чакалі карціны. Узяўся Анатоль за ўстаноўку апарата. Рукі калоцяцца, да сну горне. Стаў, ногі раставіў, пацягнуўся, ды так моцна, аж косьці захрускалі. І зноў за працу.

Праз гадзіну на белым палотнішчы «Комбрыг Іваноў» бегаў. Вось ён крадзецца ззаду папа. Вуду разматаў, закінуў, цоп з галавы папа шапку і... др-р-р... Унутры ёкнула, нібы штосьці адарвалася.

— Шавец.

— Партач.

— Сьвіньней ідзі пасьвіць.

— Памёлы вязаць.

Карціна парвалася. Анатоль асалавеў. Рукі апусьціліся. Першы раз і вось табе. «Шавец», але разважаць ня было калі. Крыўдаваць гэтак жа. Склеіў карціну і па палотнішчы зноў забегаў комбрыг. Больш у працягу ўсяго сэансу карціна ня ірвалася. Выходзячы з клубу знаёмыя хлопцы хвалілі Анатоля.

Так, гэта быў першы вечар. А потым справы пайшлі новым шляхам. Кожную суботу Анатоль дэманстрантаў карціны то для піонэраў, то для комсамольцаў Барысаўшчыны. Так прайшло каля двух год, а ў 1928 Анатоль з апаратам уласнай конструкцыі паехаў у Менск на спробу. Ён вытрымаў яе. Апарат быў прыняты. Анатолю дазволілі дэманстраваць карціны па рабочых ключках.

Так малапісьменны Анатоль Буевіч зрабіўся кіно-мэханікам. Думкі яго здзейсніліся. Цяпер Анатоль дэманструе карціны для рабочых «Чырвонай Бярэзіны». Але ня толькі рукам Анатоля належыць вынаходства кіно-апарату. Не, ён шмат чаго ўдасканаліў на фабрыцы, даўшы вялікую дапамогу дзяржаве, зрабіўшы вялікую палёжку ў працы рабочым.

Цяпер Анатоль вылучэнец. Ён вылучаны на адказную працу—загадчыка і майстра новага цэху фабрыкі—лібельнага. За кароткі тэрмін Анатоль змог добра паставіць працу ў цэху, рацыяналізаваўшы цэлы рад процэсаў.

Глядзіш на Анатоля, а словы самі лезуць на язык. Ён вусны гавораць:

— Больш-бы гэткіх Анатоляў.

АСТАПЫЧ МАЕ РАЦЫЮ

Выйдзе, бывала, Хведзя Бакун з кіёчкам у руках, у белай кашулі, стане на ўзгорку ды любуецца, гледзячы на хваляваньне каласістага жыта, што ўзрастала, дзякуючы чужому поту—працы парабкоў.

...Так, вось тут, на гэтым месцы, так нядаўна былі палеткі, багатыя палеткі барысаўскага мешчаніна Бакуна. Добра жылося Бакуну. Усяго хапала. «Сыт і п'ян і нос у табацы»—так казалі, пра Бакуна, барысаўцы.

Але Кастрычнік у структуры гаспадаркі Бакуна зрабіў невялічкія змены. Зусім невялічкія. Бакуна аслабанілі ад зямлі. І больш нічога. Праўда, Бакун быў незадаволены. Бакун пісаў скаргі. Пагражаў савецкай ўладзе прыходам «сваіх», але нічога не атрымалася... Не дачакаўся Бакун «сваіх», плюнуў і пайшоў на той сьвет, туды, дзе сабралася ўжо ўся трухлявая Расійская імперыя...

А новыя дні прынеслі новую вялікую радасьць. Новы нябачаны імпэт, размах творчай энэргіі працоўных. З уздымам нябачна вялі-

кім, у поце, пад сьпёкай маёвага сонца распачы-
наліся на бакуновым полі работы... Гэта было ў
1924 г.

Зьвінелі папярэчныя пілы, бомкалі цэгля-
красуні, шушукалі-гаварылі кіркі з цэмантам,
рыдлёўкі рэзалі канавы для падмуркаў.

Моцна грукалі жалезныя малаткі, апускаючы-
ся на грудзі каменьняў, сыпаліся белыя, чыстыя,
пахучыя стружкі з хваёвых смалістых бярвень-
няў. Праца ішла шпарка. Расьлі сьцены новых
савецкіх дамоў. Рос першы ў Беларусі рабочы
пасёлак. Ён вырас. А разам з ім вырасла новая
вуліца—Комунальная, абапал якой стаяць но-
выя дамы. Усіх дамоў у рабочым пасёлку—30.
Але-ж гэта яшчэ ня ўсё. Гэта толькі пятая част-
ка таго, што мяркуецца тут пабудавань.

* * *

У пакоях бухгалтара Н. нястрыманая духа-
та. Паветра натолькі сьціснута, што здаецца,
вось-вось ад яе напору шыбы з акон высыпяцца.
Баіцца бухгалтар вокны адчыніць, бо можа пра-
стыць...

— Баюся, таварыш, прастуды, дужа баю-
ся,—кажа ён мне, запрашаючы піць гарбату,—
такі сьмешны і сухі, нібыта Наркамземаўскі
абежнік.

Мне дужа хацелася прайсьціся па пакоі, але
гэта было немагчыма зрабіць. Нават ступіць

было трудна, бо настаўленая мэбля займала амаль увесь пакой. Дзьве канапкі, дзесяць «венскіх», стол добры, дзьве этажэркі, два невялікіх столікі з рознымі прыладамі, шафа, люстэрак вялізны, насыценны гадзіннік ды шмат чаго іншага. А на сьценах пыл, па куткох жвава павукі снуюць свае кросны, мухі павольна рухаюцца па столі.

Убачыўшы ўсё гэта, я быў здзіўлены. Адкуль гэта ўсё? Адкуль гэта мэбля? якая сьціснула жывых людзей у абцугі цясноты, бруду і духоты, якая прымушае гэтых людзей дрыжэць кожную хвіліну за кожную шнырачку. Адкуль гэты самавар бліскучы і шклянкі надзвычайна прыгожыя?

— Адкуль гэта ўсё ў вас?—пытаюся я.— Атрымліваеце вы ня дужа вялікую пэнсію— 150 руб. на месяц. І потым—навошта вам ўсё гэта?

Ад здзіўленьня бухгалтар перарабіўся ў вялікі пыталынік, і, паставіўшы шлянку на стол, адказаў:

— Ажаніўся я нядаўна, да жаніцьбы жыў дзе і як папала. Ня піў, ня гуляў, грошы зьбіраў і ўсё для таго, каб хоць вось цяпер пажыць так, як жывуць «прыстойныя людзі». Ёсьці з жонкай мы шмат ня любім, па шклянцы гарбаты вып'ем, ды гатлеем увесь дзень. Да ўсяго гэтага дзьве дзяўчыны кватаруюць у мяне, ад іх яшчэ на месяц прыпадае руб. 25. Часам звыштэрмінова

папрацюю па дазволу шаноўнага дырэктара, вось так адно да другога, а пад канец глядзіш і сабя-рэцца сотня.

За сьцяной хтосьці стукнуў дзвьярыма.

— Мабыць, Астап зьвярнуўся, — прамовіў бухгалтер, — мусіць вы да яго пажадаеце зайсьці, пагутарыць і паглядзець як жыве наш пролетар.

З радасьцю вышаў я на вуліцу. З радасьцю пакінуў мяшчанскае гняздо — турму для здаровага чалавека. А на дварэ было так добра. Сыпаўся белы, мяккі сьняжок, а з новабарысаўскіх прадпрыемстваў даносілася рытмічная гутарка мотораў і звонкі посьвіст піл-цыркулярак.

* * *

Астапыч працуе на «Чырвонай Бярэзіне» ўжо 20 год. Тры гады, як ў яго памёрла жонка. Тры гады як ён жыве ў рабочым пасёлку. Пакоі Астапыча шмат чым адрозьніваюцца па сваім абсталяваньні ад пакояў суседа-бухгалтара. Белай паперай, а каля нізу газэтамі абклеены сьцены. Падлога падмецена. У акне фортка адчынена. Чыста. Бадзёра, лёгка дыхаецца. Тры табурэткі, стол. На сьценах партрэты: Ленін, Сталін, Маркс.

За сталом сядзіць невялічкі хлопчык і пільна на белай паперы малюе геомэтрычныя фігуры. Сачу вачыма за Астапычам. Ён штосьці ўгля-

даецца ў портрэты і раптам пытаецца ў хлопчыка—сына:

— Моця, што гэта, сынку, нешта Сталін памаладзеў? Портрэт аж блішчыць.

— А няўжо вы, татка, да гэтых пор не заўважылі? Гэта-ж я нашага Васарыёныча, у гонар яго пяцідзсяцігодзьдзя, чысьценька выцер, а то ён быў крыху закурыўся пылам.

Заняўшыся гутаркай з сынам, Астапыч зусім забыўся на мяне. І калі, адварнуўшыся, убачыў, што я стаю, хуценька запрасіў.

— Сядайце, таварыш. Зараз я пастаўлю самавар... Моцька, зьбегай у 49-ую краму за кілбасой...

Хлопчык выбег з хаты, а Астапыч, настаўляючы самавар, вёў са мной гутарку:

— Бачыце, таварыш, як мы жывём у нашым пасёлку. Кепска, нават дужа кепска. Парабілі вось гэтыя асобныя хаты, далі кожнаму па два пакоі з кухняй і жыві як хочаш. Мой сусед, дык яму што, з двух пакояў зрабіў тры, кватарантаў пусьціў, ды лупіць з бедных дзяўчат грошы, пакуль у насьценгазэце ня прыпішуць...

— Я неяк не магу толкам разабрацца ў адным пытаньні,—гэта ў жыльлёвым, хутчэй у бытавым. Ці гэта толькі ў нас, ці гэта ўсюды, аб прызвычайваньні рабочых да колектыўнага жыцьця ня думаюць. Я гляджу на гэту справу так: мы цяпер шпаркімі тэмпамі праводзім колектывізацыю вёскі.

Мы, рабочая кляса, кіраўнікі, павінны быць для вёскі прыкладам і мы ім зьяўляемся, толькі вось у бытавым пытаньні хоць і маем посьпехі, але-ж яшчэ шмат качаем. Возьмем наш пасёлак. Ну, скажэце, на чорта было будаваць гэтыя мяшчанскія домікі для дзьвюх сямей. Навошта гэта асобныя кухні, гэтыя асобныя кветнікі, гародчыкі для буракоў ды капусты, навошта гэты падзел на «маё» ды «тваё»? Ці ня час прыступіць да больш актыўнага ўнядрэньня ў рабочы быт новага паняцьця—наша? Ці ня час спыніць будаваньне гэтых мяшчанскіх двухкватэрных домікаў, а пачаць будаваць новыя, па-новаму па-соцыялістычнаму. Такія дамы, у якіх рабочыя масы жылі-б сумесна, адзінай сям'ёй, дзе-б яны маглі праводзіць у жыцьцё новы соцыялістычны быт. Ці ня час прыступіць да пабудовы такіх дамоў, якія-б мелі ў сваім нутры крамы і сталоўкі, клуб і чытальні, радыё і бібліотэкі. А то што-ж, захачу я, прыкладам, цяпер прачытаць які-небудзь новы часопіс—ну дык і цягніся за вярсту ў рабочы клуб, ды і там не заўсёды знойдзеш усё тое, што табе патрэбна.

* * *

Я позна выйшаў з кватэры Астапыча і, ідучы на вагзал, узважваў кожнае слова, простае і важнае слова, сказанае ім. Я ня мог не згадзіцца з Астапычам, Астапыч мае рацыю. Наша дзяржа-

ва выдае вялікія сродкі на жыллёвае будаўніцтва, але будуючы жыллё для працоўных, мы забываем на будучае, мы забываемся на неабходнасьць карэннай ломкі старых форм мяшчанскага, канарэчнага быту. Мы пры пабудове новых дамоў забываем на тое, што пытаньні быту—гэта не апошнія пытаньні ў змаганьні за соцыялізм.

Бытавыя пытаньні гэта—вузлавая задача, практычнае вырашэньне якіх патрабуе дзесяткі год. Вось чаму да ломкі старых бытавых форм жыцця рабочых патрэбна прыступіць ўжо, вось чаму сёньня патрэбна ўзмацніць змаганьне за новы соцыялістычны быт супроць старога мяшчанскага.

ДОМ № 31

Чорны, худы, брудны, з вачыма зацёкшымі гноем, прыплёўся аднекуль сабака на двор дому № 31 рабочага пасёлку. Прыплёўся і лёг на дварэ. Ляжаў да вечара. А калі зайшло сонца, устаў, пацягнуўся, раз-другі і ціхутка паклыпаў абнюхваць ганкі.

А ноччу, калі моцна спаў увесь дом, новы незнаёмы госьць-сабака енчыўся—брахаў на праходзячых. Ды так моцна, што разбудзіў Матруну—сварлівую бабу.

Раніцою гулі гудкі. Жыхары дому сьпяшаліся на працу. Бабы наладжвалі сьнеданьне. Матруна вышла на двор. Сонца кідала палкія косы на дол. Зьзялі пацяркамі-росамі травы, паросшыя каля хлева і ў агародзе. А сярод двара на росным мурогу, расьцягнуўшыся спаў сабака.

— Добры сабака,—падумала Матруна,—усю ноч сягонья адбрахаў, і, падышоўшы да яго, ласкава пагладзіла рукой па чорнай поўсьці. Потым зайшла ў хату і вынесла сабаку кусок хлеба.

Дармо што Матруну ня любяць бабы—суседкі. Дармо, што яны з ёй часта сварацца, але-ж за

тое суседкі паважаюць Матруну. Гэта павага ў асаблівасьці пачала выяўляцца ў апошні час. Юлька Кілька з Матрунай ужо не сварацца. Мальвіна Півульская гэтак-жа перастае, а Сара Глікман, дык і забылася, калі сварылася. І сёньня, як толькі ўбачыла, што Матруна дала сабаку хлеба, Сара, не апрануўшыся, у аднэй спадніцы, накінуўшы на галаву хусьцінку, вынесла сабаку вялізны кусок кілбасы.

Сабаку было надзвычайна прыемна. Такой гасьціннасьці ён ужо даўно ня бачыў і, ушчаміўшы ў прэднія лапы кілбасу, ён з вялікім апэтытам адкусваў кусок за куском.

— Матруна, а Матруна, чый-жа гэта такі добры сабака,—запытала Сара, стоячы на ганку.

— А хто яго ведае, як відаць, бяспрытульны,—адказала Матруна, пералазячы цераз плот у гарод па буракі.

Павыходзілі на двор з сваіх пакояў і Юлька з Мальвінай. Слова за слова і паміж жанчынамі распачалася гутарка, спакойная, з усмешкамі і жартамі. Гаварылі доўга, меркавалі, думалі, як назваць сабаку. І нарэшце рашылі:

— Жук, бо ўвесь ён чорны, поўстачка маленькая, адкорміцца і будзе, як жучок.

* * *

З зьяўленьнем Жука, у жыцьці жыхароў дому № 31 адбыліся вялікія зьмены. Бабы перасталі лаяцца штодня, дзеці пачалі гуляць сумесна, а

што ўсяго важней, гэта бабы дагутарыліся паміж сабою карміць Жука па чарзе. Дзівіліся мужчыны, прыходзячы з працы.

— Як гэта супакоілася бабскае мора?

Дзівіўся і Сьцёпка—сын Матруны, камсамолец. Ён быў рад гэтаму бабскаму супакаеньню, бо была цяпер магчымасьць кніжку пачытаць, а часам артыкул напісаць у газэту.]

Адзін толькі быў сярод жыхароў дому чалавек, якога не кранулі зьмены,—гэта Адам Кілька. Як быў п'яніцай, так і застаўся. На працу ідзе—вып'е, а з працы ідзе—і добра нап'ецца. Прыдзе дамоў, пасуду паб'е, жонку рознымі зьнявагамі збэсьціць, а ў пакой Кількі, дык і не заходзь. Бруд, сьцены газэтамі паабклееваны, а газэты паабрываліся і вісяць кароўімі языкамі, клапы па сьценах поўзаюць, мухі роем лётаюць па хаце, падлога ня вымецена і ўсё гэта таму, што ў Юлькі рукі апусьціліся, нізавошта ня хочацца ёй брацца. Бярыся, ці ня бярыся, усё роўна. Часам прыбярэ пакоі па-людзку, зробіць усё як патрэбна, а Адам прыдзе і паставіць усё дагары нагамі. Цяжка Юльцы, але не лягчэй і Матруне, бо яе Антось гэтак-жа залівае. А на днёх гэтак заліў, што ўся палучка паплыла. Пасварылася крыху Матруна, паплакала, ды нічога ня вышла. Прышлося згадзіцца з сваім лёсам, бо жыць трэба, жывой у яму не палезеш.

Аднаго разу здарылася з Жукам няшчасьце. Раптам захварэў ён, захварэла і Юлькі сучка—

Мышка. І не перанесла бедная хваробы—здохла. Пахавалі яе дзеці на дварэ. Сабраліся яны ў шасьцёх, Юлька дапамагла ім яму выкапаць, потым узяла Мышку і паклала ў ямку, а дзеці, на самаварных трубах і на бляшаных місках сыгралі Мышцы хаўтурны марш. Сьмерць Мышкі настаражыла ўвесь дом. Дагляд за Жукам палепшыўся. Бабы глядзелі за ім, як за малым дзіцем.

Сьцёпка сядзеў і думаў—«а што вось, прыкладам, атрымалася-б, калі-б гэта быў ня Жук, а скажам, добры кабан. Можа сапраўды людзей нашага дому хутчэй было-б прывучыць да колектыўнага жыцця шляхам сумеснай жывёлагадоўлі? Вось, прыкладам, хоць-бы так, як гадуецца Жук. Узяць Жука, просты, звычайны сабака, якіх па вуліцы бегае шмат. А глядзі якія ён зьмены прынёс у наш дом. Бабы перасталі сварыцца, дзеці ўсяго дому сумесна гуляюць, а што ўсяго цікавей, дык гэта бацька мой пачаў менш піць. Не, трэба што-кольвечы зрабіць. Трэба пагутарыць з сакратаром ячэйкі. А мабыць ды што-кольвечы атрымаецца».

У галаве Сьцёпкі думка мільганула. Простая, звычайная. Ён падумаў аб тым, каб як-кольвечы здабыць бабам дому, парсюка. Калі ён гэту думку выклаў сакратару ячэйкі, той адказаў:

— Добра, спрактыкуемся. Напытай дзе-небудзь магчымасьць купіць парсюка.

Роўна праз месяц, пайшоўшы раніцою ў хлеў за трэскамі, Сара ўбачыла невялічкага парсючка.

Ён ціхутка ляжаў у куточку са зьвязанымі нагамі. Сара была здзіўлена. Яна падумала перш нікому не казаць аб знаходцы. А потым схамянулася і хуценька пабегла да Матруны. Праз некалькі хвілін, чатыры жанчыны стаялі ў хлеве і раіліся, што рабіць.

— Ат, чаго доўга думаць, гадуецца Жук, будзе і кабан гадавацца,—прамовіла Юлька.

— Так то яно так, але-ж,—хацела штосьці сказаць Сара.

— Якое там, але, трэба ўзяцца за гадоўлю, мала што ты яўрэйка, сала ўсё роўна, калі ўдасца выгадаваць парсюка, есьці будзеш, цяпер ўжо ўсе ядуць, ну дык і гадаваць павінна.

З гэтага дня бабы пачалі наглядаць за парсюком. А Сьцёпка параіў ім—разьмеркаваць між сабой каму і калі карміць.

Дні беглі, рос кабан. Расла і ўзмацнялася сувязь паміж бабамі. Яны жылі дружна і мірна. Ды так здружыліся між сабой, што нават на рынак пайсьці адна бяз другой не маглі.

А мужчыны былі ў баку. Праўда, Адам з Антосем часта выпівалі колектыўна. А Фэлька Півульскі з Моўшам Глікманам часта спрачаліся па некаторых пытаннях унутрыпартыйнага становішча. Але-ж гэтага было мала і перад Сьцёпкам паўстала новае пытаньне, вырашыць якое трэба было неадкладна.

Адам і Антось былі малапісьменныя. Адноўчы, калі яны абодва сядзелі і слухалі, як Сьцёпка чытаў газэту, Сьцёпка спыніў чытаньне і спытаўся:

— Нябось самім-б хацелі прачытаць, ды— дудкі, ня ўмееце.

— А ты што-ж, сьмяешся з нашай няпісьменнасьці?

— Не, я не сьмяюся, але-ж трэба думаць, што хутка з вас будуць людзі сьмяяцца. Бо ўсе цяпер ліквідуюць сваю няпісьменнасьць, а вы па піўных ходзіце.

— А што каму да таго, што мы ходзім па піўных? Ці мы чые чужыя грошы прапіваем? А тое, што мы малапісьменны, ну што-ж, хай пасьмяяцца. Нічога ня зробіш...

— Ну, гэта дзядзька Адам, зусім глупства, як гэта нічога ня зробіш, варта вам толькі захацець і вы зробіце. Варта вам узяцца за вучобу і вы будзеце пісьменнымі.

— Я ўжо браўся, ты-ж сам ведаеш,—прамовіў Антось,—але-ж карысьці ад гэтага мала. Ну, пойдзеш у гэты лікпункт, дык там то дошкі няма, то памяшканьня няма, то крэйды не стае, а часам і настаўніца ня прыдзе. І як ты тут будзеш займацца.

— Кінь, тата, захацеўшы, можна займацца.

— Ну, скажам, я хочу, а з кім-жа мне займацца,—прамовіў Антось.

— Ды са мной,—з запалам адказаў Сьцёпка.

— Ну, брат, гэта ўжо дудкі, ня вучыць яйкам курыцы,—адказаў Антось.

Сьцёпку агарнуў сорам і жаль. Гэта ўбачыў Адам.

— А што ты думаеш, Антось, трэба ўсё-ткі будзе пачаць займацца з тваім сынам. А вось ды што-кольвечы атрымаецца. Слухай, Сьцёпка, калі Антось і ня будзе навучацца з табой, дык я буду.

— Добра, дзядзька Адам, з заўтрашняга дня распачнем вучобу. Толькі-ж заўтра прыходзьце к шасьці гадзінам дамоў.

Назаўтра, ва ўмоўлены час, Адам зьявіўся з алоўкам і сшыткам. Быў дома і Антось. Першыя заняткі прайшлі добра. Хоць і не хацеў спачатку Антось, але-ж і ён займаўся.

Прайшоў тыдзень, заняткі ішлі рэгулярна. А на другі, якраз у палучку, абодва вучні не зьявіліся. Пачасаў галаву Сьцёпка ды сеў за кніжку. Прайшло два тыдні, заняткаў ня было, а потым зноў наладзіліся. І справа пайшла куды лепш.

— Моўша,—зайшоўшы да Глікмана, прамовіў Сьцёпка,—пазаймаўся-б ты сёньня з маімі старыкамі, бо мне дужа некалі, трэба бегчы на «зьлёт».

— Кінь ты, Сьцёпка, глупства. Што я з імі буду рабіць, ці-ж я настаўнік?

— А што я раблю? Тое і ты зможаш рабіць. Пачытаеш з імі «Зьвязду», пакажаш множаньне простых лікаў, а далей бачна будзе, што рабіць.

— Ну добра, спрабую, толькі неяк ахвоты ў мяне няма да гэтай справы.

Новы настаўнік надзвычайна спадабаўся вучням. Па-першае, за тое, што ён быў значна старэйшы, па-другое, за тое, што ён мог шмат і добра гаварыць. Настаўніку-ж спадабаліся вучні, галоўным чынам затое, што дужа ўважліва слухалі. А Моўша такі чалавек, любіць таго, хто яго слухае, любіць з тым гаварыць.

З гэтага вечару Моўша стаў сталым настаўнікам Адама і Антося. А Сьцёпка паклапаціўся і згуртаваў новыя «курсы», кіраўніком якіх быў Фэлька, а слухачамі Матруна, Юлька і Мальвіна. Што-ж датычыцца Сары, то з аднаго боку па цяжарнасьці яна была звольнена ад заняткаў, а па-другое, яна крыху была пісьменнай.

Так пачалося новае жыцьцё ў доме № 31.

* * *

Бядней за ўсіх жыў Моўша з Сарай. Моўша зарабляў 48 руб. 54 к. у месяц. Пражыць за гэтыя грошы было туга. І вось, калі вясной стаў набор на новую фабрыку, Сьцёпка пайшоў у Гарсавет да старшыні. Доўга сядзеў і гутарыў з ім

і, нарэшце, дагутарыўся. Старшыня ўзяў тэлефонную трубку і пазваніў на біржу працы. Выклікаўшы загадчыка біржы, ён сказаў:

— Вось што, братка, трэба будзе Глікман Сару ў першую чаргу паслаць на працу.

Праз некалькі дзён Сару накіравалі на фабрыку. Пайшла яна працаваць. Ясьляў пры фабрыцы ня было. Малога на некага было кінуць. Задумалася Сара. Задумаўся і Сьцёпка, задумаўся Моўша, задумаўся ўвесь дом. Ня было выйсьця. І неяк раз Сьцёпка ў жарт сказаў мацеры:

— А што, мама, каб ты крыху паглядзела за малым Сары у той час, як яна на працы.

— Кінь,—адказала Матруна,—ня было бяды, яшчэ чужых дзяцей буду няньчыць.

Прайшло некалькі дзён, Матруна памягчэла і калі аднаго разу, ідучы на працу, Сара папрасіла яе паглядзець за малым, Матруна згадзілася. Рада была Сара. Ёдзе на працу, прынясе да Матруны Айзіка і сама пойдзе. Так прайшоў месяц. А праз месяц Мальвіна пачала памагаць Матруне. Матруна—з Айзікам, а Мальвіна ў гэты час пойдзе парсюка пакорміць, а Гэлька Жуку дасьць паесьці. Так няпрыкметна прайшло лета, пад восень парсюка забілі. Быў ён вялікі, дзевяць пудоў чыстага сала.

Фэлька стаяў за тое, каб сала падзяліць між усіх пароўнаму. Усё-ж астатнія не жадалі гэтага.

— Чорт з ім будзе вэндацца. Зложым вось у агульную дзежку і кожны хай бярэ.

— А не, мы гэтага ня хочам,—гаварыў Фэлька,—бо мы менш за ўсіх ямо.

— Бачна, што ты мала ясі, не здарма жывот, як у таго «Пісара Малатка», і заўжды пляце—менш ямо. Ты мала ясі, але-ж многа... усе зарагаталі.

— Саромілася-б хоць Сьцёпкі казаць так,—прамовіў Фэлька і, махнуўшы рукой, пайшоў у хату.

Сала склалі ў адну дзежку і аднеслі ў склеп.

Сары ў гэты час ня было. А калі ёй Матруна аб усім апавядала, дык яна, зморшчыўшыся, прамовіла:

— Ваша справа, я сала ня ем.

Ішлі дні. Раніцой перад нейкім сьвятам Мальвіна пякла на сале яешню. Дужа захацелася Сары папробаваць яешні і абавязкова на сале. Успомніла яна, як хадзіла зьбіраць зельле для парсюка, як спадніцу падрала, пералазячы цераз плот, ідучы з зельлем, шкода стала сваёй працы, але-ж не хацелася саграшыць перад богам.

— Моўша, яму што, ён даўно есьць сала. І кілбасы розныя есьць. А я... не, пайду. Невялічкі кусочак адрэжу, ну хоць спрабую, што за смак.

І пайшла, але толькі тады, як за лесам схавалася сонца, калі наступіў вечар. Ціхутка зьняла ключ з сьцяны, зладзейкай адчыніла дзьверы, ту-

ляючыся прайшла праз двор, адчыніла склеп, нагнулася над рашкай.

Здрыганулася. Брыдка неяк стала.

— Не, лепш не чапаць... А ды што будзе, то будзе, не парвець-жа мяне. І адрэзала невялічкі кусочак. Прышла ў хату, у спальны пакой ўзяла прымус, паставіла скавародку і давай пячы. А як сала падпяклося, яна пабіла два яйкі.

А за сьцяной суседкі—Матруна і Юлька зьбіраліся пасьмяяцца з Сары. Яны бачылі, як Сара ішла ў склеп, чулі, як сквірчэла сала на скаварадзе і ўжо хацелі ісьці да суседкі, як раптам, зусім нечакана, у кухню ўваліўся п'яны, зьбіты ўвесь, у гразі Адам.

— Зноў пачынаецца,—прамовіла Матруна.—Недзе і мой набраўся.

— І што рабіць сама ня ведаю,—гаварыла Юлька. Ня піў, ну і быў чалавекам, а цяпер—на табе, набраўся як туз. Не, трэба будзе параіцца з Сьцёпкам. Мабыць ён прыдумае якія-небудзь лекі.

Бабы ўзяліся за Адама. Ён ляжаў як палена. Абмылі яго, Мальвіна прынесла ёду, залілі на руцэ раны, прышоў і Сьцёпка. Ён паглядзеў на Адама, пакачаў галавой...

А ў гэты час Сара даядала яешню. Такой смачнай была яешня, што Сара на сьвеце нічога смачнейшага ня ела. І калі скончыла, вынесла прымус на кухню, выпіла кварту вады і, прышоў-

шы ў пакой (малы ўжо спаў), узяла кніжку, ды з захапленнем пачала чытаць.

А Сьцёпка, схіліўшыся над сталом, выводзіў роўненькія літары на белай, чыстай паперы. Позна ўвечары вярнуўся дадому Антось. Ён быў на вытворчай нарадзе. Сьцёпка расказаў бацьку аб здарэньні з Адамам і аб тым, што думае напісаць пра Адама ў газэту. Антось памаўчаў, а потым сказаў:

— Вось які чалавек, ня вытрымаў, а абяцаў мне ня піць. Барані мяне,—кажа,—бог, ніколі ў вусны не вазьму. Слухай, сынку, усё-ж у газэту пісаць пра яго ня варта. Лепш я з ім сам пагутару. І Антось пагутарыў.

Назаўтра Кілька зьявіўся на працу, Антось спытаўся:

— Ну як, Адам, ездзіў у Рыгу?

Адам маўчаў.

— Дрэжны-ж ты ўсё-ткі, Адам, чалавек. Абяцаў ня піць, а тут на табе—набраўся. Сам ведаеш, дзеці хворыя, ды і бабам ня дужа, што прыемна.

— Гэта, братка, выпадкова здарылася,—прамовіў Адам.

— Якое там ліха, выпадкова. І чаму гэта з табой бываюць выпадкі, а са мной, прыкладам, не? І потым які гэта выпадак? Калі я не захачу, дык і не пайду і ніякі выпадак ня прымусяць ісьці.

— Так то яно так...

— Вось тады табе і будзе так, калі ў газэце прачытаеш. Бо чуў я ўчора бабы прасілі Сьцёпку, каб ён напісаў.

— Ну?

— Вось табе і ну.

Далей гутарыць ня было аб чым. Адам асалавеў. Рукі апусьціліся і нават язык перастаў рухацца. Яму здавалася, што вось на варштаце ляжыць газэта. А на другой старонцы, у правым кутку—малюнак: чалавек ідзе, хіляецца. Бутэлькі з кішанёў тырчаць, з боку сьвіньня спацыруе, а ўнізе гэтага малюнку напісана:

«Рабочы глінянай майстэрні Адам Кілька. Гарэлку п'е, жонку б'е, прагулы робіць часта».

Адам зірнуў на гадзіннік. Было палова чацьвертай. А калі прабіла чатыры і загулі гудкі, Кілька, ня мыўшы рук, выскачыў з майстэрні і шпаркімі крокамі рынуўся дадому. Думка была адна «прасіць Сьцёпку, каб ён не напісаў у газэту. А не дапаможа просьба, тады»... кулакі ў Адама сьціснуліся, зубы засклогалі.

Сьцёпка рыхтаваўся да справаздачы на бюро. Аб сваёй працы па арганізацыі бытавой камуны. Адам адчыніў дзьверы. Кінуў мышынымі вачыма зірк на хату. Шапку зьняў, ды ціха ступаючы ў пакой увашоў.

— Што гэта вы, дзядзька Адам, шапку зьнялі. І потым—чаму ў вас такі дрэнны выгляд?—спытаўся Сьцёпка.

У хаце акрамя іх ня было нікога. Адам маўчаў. Мухі лёталі. Адам вуснамі шэвяліў, выгаварыць штосьці хацеў.

Вецер ў коміне гуў. Сьцяпан глянуў праз акно. Надвор'е хмурылася. З усходу пасоўваліся хмары. Адам вачыма пачаў лыпаць, шапку ў руках камячыць. На дварэ дожджык закапаў. Адам ня стрымаўся. Буйныя сьлёзы пакаціліся з вачэй. Ён заплакаў моцна, па-дзіцячаму. На калені кінуўся перад Сьцяпанам, прасіць пачаў.

— Любы, дарагі, ня пішы. Ніколі я больш ня буду піць, ніколі...

Сьцяпан зразумеў у чым справа.

— Кінь ты, дзядзька Адам, глупства. Устань. Досыць перад старым гаспадаром — фабрыкантам настаяўся. Досыць. Давай лепш пагутарым па-добраму, па-чалавечаму. Калі толькі дасі мне, вось цяпер абяцаньне больш ня піць ніколі, дык я пісаць ня буду, а калі не...

— Сьцяпанка, сынку, абяцаю, апошні гэта быў раз, больш піць ня буду.

— Ну добра, тады вось я напішу аб вашым адказе паперачку, а вы яе падпішэце. Згодны?

— Згодзен.

Адам надзеў шапку, падпісаў паперку і, супакоіўшыся, пайшоў дамоў.

Роўна праз тыдзень у майстэрню лістаносец прынёс газэту. Гэта быў знаёмы чалавек. Адчыняючы дзьверы, ён гукнуў да Адама.

— Кілька, сеньня брат, цябе надрукавалі.

У Адама ногі закалаціліся. У вачу пацямнела.
«Здразніў Сьцёпка. Абяцаў і ўсё-ж напісаў»...—
думаў Адам.

Газэта пайшла з рук у рукі. З рук у рукі пераходзіла яна прачытаная кожным рабочым. На трэцяй старонцы, якраз у тым-жа правым кутку, літаральна было напісана наступнае:

«Да 18-ці год я ня піў і ня курыў. А потым, як здарылася мне трапіць на цагельню ў Рыгу, дык там усяму навучыўся—і піць і курыць. І раблю ўсё гэта ў працягу 22 год, але далей працягваць гэтага не магу, бо за п'янства я меў дзьве вымовы на прадпрыемстве, бо з-за гарэлкі з жонкай ледзь не разьвёўся, з камуны ледзь мяне за гэта ня выгналі, але ўсё гэта прайшло. Цяпер я кідаю піць і курыць. Заракаюся гэта рабіць на заўсёды. Адам Кілька».

— Ну, піва можна і выпіць,—пажартаваў Антось, звярнуўшыся да Адама.

— Не, браток, ня буду,—цвёрда адказаў Адам.

І пасьядоўныя дні паказалі, што Адам сваё абяцаньне выканаў.

* * *

Па-новаму, зусім па-новаму пачалося жыцьцё ў доме № 31. Жук і парсюк прывялі жыхароў дому да агульнай каровы. Карова—да агульнай кухні, а кухня—да агульнага харчаваньня. Чаты-

ры сямь і—30 чалавек. Ядуць сумесна. У кіно і тэатр колектыўна ходзяць. А той, хто застаецца дома, у вольны ад працы час, у комунарскай чытальні сядзіць. Адчынілі чытальню нядаўна, бо камгас не згаджаўся дзвярэй з кухні зрабіць у адзін з пакояў кватэры Півульскіх. Доўга клапаціўся Сьцёпка. Свайго дасягнуў. Чытальню адчынілі. Пры чытальні ёсць невялічкая бібліятэчка.

Вясной жыхары дому № 31 думаюць адчыніць дзіцячую пляцоўку. Палову грошай сваіх маюць, а палову трэба дзесьці знайсці. Толькі яны вераць, што гэтыя грошы будуць, бо Сьцёпка шчыра ўзяўся за адшуканьне сродкаў, настойліва вядзе гутарку з адпаведнымі організацыямі.

Вось так зьмянілася жыцьцё, зьмяніліся людзі дому № 31. Адам цяпер камуністы—Куйбышаў невялічкі—гаспадарнік. Антось—у Лазоўскага цэліцца. Сакратаром мясцкому абралі. Матруна з Юлькай—дэлегаткі. Сара ў ЦРК працуе—вылучэнкай. Моўша рацыяналізатарам на фабрыцы стаў, думае шмат. А Фэльку да Бруханава цягне. Грашовымі справамі вылучан варочаць. А Мальвіна—жонка яго за добры ўдзел у соцыялістычным спаборніцтве, ды працу ва ўдарных брыгадах, абрана старшынёй вытворчай камісіі. Працы ў усіх па горла. Цяжка. А працаваць трэба. Яны працуюць не за страх, а за сумленьне. Шчыра аддана.

Бел. адзяс
1994

B0000000 144 1566